

კაზუსი: სხვისი საქმეების გაძღოლის ხელშეკრულება

ასოც. პროფ. დოქ. გიორგი რუსიაშვილი

„ომი და აქტივები“

2016 წელს სს „ჰორაიზონ კაპიტალმა“ (შემდგომში: სს „ჰორაიზონი“), გარკვეული ფულადი ანაზღაურების სანაცვლოდ, დაავალა სს „კაპიტალკუმულატორს“ მისთვის მიცემული სესხით შეეძინა შპს „თბილისის მანქანმშენის“ (შემდგომში: „მანქანმშენის“) აქტივები, ემართა ისინი (მაქსიმუმ ათი წლის განმავლობაში) იმ კონდიციამდე, როდესაც შესაძლებელი იქნებოდა მათი მოგების მომტანად რეალიზება, შემდეგ მოეხდინა ეს რეალიზება და ამონაგები გადაეცა სს „ჰორაიზონისათვის“ ან გადაეცა მისთვის უკვე გაზრდილი ღირებულების აქტივი. 2022 წლის მესამე კვარტალში „მანქანმშენის“ აქტივების ღირებულებამ მიაღწია ისტორიულ მაქსიმუმს, თუმცა სს „კაპიტალკუმულატორი“ აყოვნებდა ამ გაზრდილი ღირებულების რაიმე ფორმით სს „ჰორაიზონის“ სასარგებლოდ რეალიზებას. „მანქანმშენის“ შესაძენი თანხა „ჰორაიზონმა“ თავად მისცა სესხის სახით სს „კაპიტალკუმულატორს“, როგორც ახლად დაარსებულ კომპანიას, რომელსაც, ამ სესხით ნაყიდი „მანქანმშენის“ აქტივების გარდა, სხვა ქონება არ გააჩნდა. „მანქანმშენის“ აქტივების ნატურით თუ მათი რეალიზაციიდან ამონაგების სახით გადაცემა ჩაითვლებოდა სესხის შესრულებად. სს „ჰორაიზონი“ ენდობოდა სს „კაპიტალკუმულატორის“ დირექტორს, როგორც მოცემულ სფეროში გამოცდილ მენეჯერს.

2022 წელს რუსეთ-უკრაინის ომით გამოწვეულმა ახალმა პოლიტიკურმა და ეკონომიკურმა რეალობამ გამოიწვია მთელი რიგი ბაზრების გაქრობა, მათ შორის, „მანქანმშენის“ მიერ წარმოებული პროდუქციის კონკურენტული ბაზრის გაქრობა, რის შედეგადაც სს „კაპიტალკუმულატორის“ საკუთრებაში მყოფი აქტივების ღირებულება რამდენჯერმე გაიზარდა. მათი ღირებულების შემდგომი ზრდა სავარაუდო აღარ იყო, რადგან კონკურენტული ბაზარი უკვე სრულად იყო გამქრალი, ხოლო „მანქანმშენის“ საწარმო მუშაობდა მისი წარმოების ზღვარზე. შესაბამისად, შეუძლებელი იყო საწარმოს ღირებულების ზრდა წარმოების გაზრდისა თუ დამატებითი კონკურენტების ჩამოშორების ხარჯზე.

სს „ჰორაიზონმა“ მოსთხოვა სს „კაპიტალკუმულატორს“ აქციების გაყიდვა და მოგების გადაცემა ან აქციების გადაფორმება. სს „კაპიტალკუმულატორი“ განიხილავდა შესაძლებლობას, გაეყიდა „მანქანმშენის“ აქტივები მესამე პირებზე და მოგება გადაეცა სს „ჰორაიზონისათვის“, თუმცა აყოვნებდა ამის გაკეთებას. ის ასევე უარს აცხადებდა ოფციის საფუძველზე (რომელიც მათ შორის ფორმის დაცვით იყო გაფორმებული და რომელსაც მხარეები „ორმხრივ შეთანხმებად“

მოიხსენიებდნენ) სს „ჰორაიზონისათვის“ „მანქანმშენის“ აქტივების ნომინალურ ფასად გამოსყიდვის შესაძლებლობის მიცემაზე – მისი აზრით, ეს ოფცია მხოლოდ 2018 წლის ბოლომდე იყო ძალაში, რის დამტკიცებასაც ის ამ მომენტისათვის ვერ ახერხებდა.

სს „ჰორაიზონი“ განიხილავს შესაბამისი სარჩელების აღძვრის გზით, როგორც ერთი, ისე მეორე მოთხოვნის იძულებით განხორციელების შესაძლებლობას.

დადგება თუ არა სს „ჰორაიზონის“ დირექტორის პასუხისმგებლობის საკითხი მისი უმოქმედოდ დარჩენის შემთხვევაში?

კაზუსის ამოხსნა

I. შესავალი: ხელმძღვანელი პირის ზრუნვის მოვალეობა – საზოგადოების მოთხოვნების იძულებით განხორციელება.....	75
II. დირექტორატის ვალდებულება დაიცვას საზოგადოების ქონება	76
III. სარჩელი სს „კაპიტალკუმულატორის“ წინააღმდეგ	76
1. სს „ჰორაიზონსა“ და სს „კაპიტალკუმულატორს“ შორის დადებული ხელშეკრულება	77
2. შესრულების ვალდებულება.....	80
ა) სს „ჰორაიზონის“ მითითებების შესრულების სავალდებულობა სს „კაპიტალკუმულატორის“ მხრიდან	80
ბ) ოფცია	81
გ) სს „კაპიტალკუმულატორის“ ვალდებულება, შეესრულებინა ოფციის პირობები ან დროულად გაესხვისებინა „მანქანმშენის“ აქტივები	82
3. სს „ჰორაიზონის“ რეაგირება სს „კაპიტალკუმულატორის“ მხრიდან ვალდებულების დარღვევაზე – დერივაციული სარჩელი	82

I. შესავალი: ხელმძღვანელი პირის ზრუნვის მოვალეობა – საზოგადოების მოთხოვნების იძულებით განხორციელება

სს „ჰორაიზონის“ დირექტორს სს „კაპიტალკუმულატორის“ წინააღმდეგ რადიკალური ნაბიჯების გადადგმისაგან (მათ შორის, სარჩელის აღძვრის ჩათვლით) თავის შეკავება შესაძლოა ჩათვლოდა საზოგადოების მიმართ ზრუნვის ვალდებულების დარღვევად, რაც გამოიწვევდა მის პასუხისმგებლობას, როგორც უშუალოდ საზოგადოების, ისე მისი აქციონერებისა და სხვა კრედიტორების წინაშე.

სამენარმეო საზოგადოების ხელმძღვანელი პირისათვის, რომელსაც ხელთ უპყრია საზოგადოების მართვის სადავეები და ყოველდღიურად უწევს ამ კომპლექსურ ურთიერთობასთან დაკავშირებული უამრავი მნიშვნელოვანი თუ

უმნიშვნელო გადაწყვეტილების მიღება, ვალდებულებითი პროგრამა და ყოველი ცალკეული ქცევის სცენარი ამომწურავად და დეტალურად განერილი ვერ იქნება. ამიტომაც, ხელმძღვანელ პირს, კანონით და სასამსახურო ხელშეკრულებით განერილი კონკრეტული ვალდებულებების მიღმა, ეკისრება ასევე ე. წ. ფიდუცია-რული მოვალეობები¹, რომლებიც იყოფა ერთგულებისა და ზრუნვის მოვალეობებად.

ზრუნვის მოვალეობები წარმოადგენენ სახელმძღვანელო პრინციპებს, მის მიერ საზოგადოების მართვასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღებისას. საქართველოში ხელმძღვანელი პირის ზრუნვის მოვალეობას არეგულირებს მენარმეთა შესახებ კანონის 50-ე მუხლი. ამ მუხლის პირველი ნაწილი, 52 I მუხლთან ერთად, საზოგადოების აქტივობის იმ სფეროებში,

¹ სუსგ № ას- 319-302-2017; № ას-18-884-20116; № ას-225-214-2017; № ას-1158-1104-2014; №ას-457-436-2015; სუსგ № ას-522-496-2013; ჯუღელი, დირექტორთა პასუხისმგებლობა კრედიტორების წინაშე ახალი სა-

სამართლო პრაქტიკის შედარებით სამართლებრივი მიმოხილვა, ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა VI (2017), 15-ე და მომდევნო გვერდები და იქ მითითებული ლიტერატურა.

სადაც ვერ იარსებებს წინასწარ მყარად განსაზღვრული ქცევის მოდელები, სახელმძღვანელო პრინციპად აყენებს ე. წ. **Business Judgment Rule**-ს², „სამენარმეო განსჯის წესს“. თუმცა, ამასთან, არსებობს კრიტერიუმები და განზოგადებული სახელების ქვეშ გაერთიანებულ კონსტელაციები, რომელთა მეშვეობითაც კონკრეტდება „სამენარმეო განსჯის წესის“ აბსტრაქტული მოხაზულობა.

სხვა მართლწესრიგებში, მაგალითად, გერმანულში, შესაძლებელია ერთმანეთისაგან გამიჯნულად იყოს დარეგულირებული ზრუნვის ვალდებულებები სამენარმეო საზოგადოების ფორმისა და მიხედვით, თუმცა საერთო რეგულატორული ბირთვი და არსი იდენტურია: ხელმძღვანელ პირს/დირექტორს ევალება „იზრუნოს საზოგადოების სარგებლის გაზრდაზე და ააცილოს მას თავიდან ზიანი“³, რაც, პირველ რიგში, გულისხმობს საზოგადოების ქონების შენარჩუნებასა და გაზრდაზე ზრუნვას. ეს ვალდებულება უკლებლივ ყველა ფორმის საზოგადოებაში მოიცავს მისი სამართლებრივი მოთხოვნების დროულ და ეფექტიან განხორციელებას, მათ შორის, სასამართლო წესით.

II. დირექტორატის ვალდებულება დაიცვას საზოგადოების ქონება

სს „ჰორაიზონის“ შემთხვევაში საქმე ეხებოდა სააქციო საზოგადოებას. სააქციო საზოგადოების დირექტორატი ვალდებულია იზრუნოს მესამე პირთა წინაშე საზოგადოების მოთხოვნების დროულ განხორციელებაზე.⁴ მას განსაკუთრებით ევალება, ამ მოთხოვნების დროულად წაყენება და მათი ხანდაზმულად ქცევისათვის ყველა შესაძლო ხერხით ხელის შეშლა.⁵

ევალეა ასევე მოვალის ქონებრივი მდგომარეობის დინამიკის პროგნოზის გაკეთება და დროული რეაგირება იმ გაგებით, რომ, თუ ეს მდგომარეობა უარესდება, დროულად წაუყენოს მას მოთხოვნები და აღძრას მის წინააღმდეგ სარჩელი, რათა მოვალის ვალაუფვალობამდე მოახერხოს მისგან ქონებრივი სარგებლის „ამოღება“.⁶ მას არ შეუძლია, უსაფუძვლოდ თქვას უარი საზოგადოების მოთხოვნებზე, ვალის პატიების თუ ნებისმიერი სხვა ფორმით.⁷ სასამართლო წესით მოთხოვნის წაყენებისაგან დირექტორატის მხრიდან თავის შეკავება მხოლოდ მაშინ არის დასაშვები და არ ითვლება ვალდებულების დარღვევად, თუ ამისათვის არსებობს გონივრული საფუძველი.⁸ გონივრულ საფუძვლად ჩაითვლება, მაგალითად, თუ მოთხოვნა შეცნობადად დაუსაბუთებელია, მოვალე უკვე ვალაუფალია და მისგან პროცესის ხარჯების ამოღებაც კი ვერ მოხდება, პროცესი გაჭიანურებადი და საბოლოოდ ეკონომიკურად წამგებიანია ან, კორპორატიული სოციალური პოლიტიკიდან თუ გათვლიდან გამომდინარე, გამართლებულია მოვალის „შენწყალება“.⁹

III. სარჩელი სს „კაპიტალკუმულატორის“ წინააღმდეგ

საკითხავია, სს „ჰორაიზონის“ შესაძლო სარჩელ(ებ)ი სს „კაპიტალკუმულატორის“ წინააღმდეგ აკმაყოფილებდა თუ არა ყველა ზემოთ მოყვანილ კრიტერიუმს, წარმოადგენდა გადაუდებელ აუცილებლობას თუ მისგან თავის შეკავება გამართლებული იყო რომელიმე ზემოთ მოყვანილი ან მათი მსგავსი არგუმენტით.

² იხ. სუსგ № ას-1307-1245-2014.

³ *Grigoleit/Grigoleit/Tomasic*, AktG, 2. Aufl. 2020, § 93 Rn. 8; BGHZ 21, 357.

⁴ OLG Koblenz NJW-RR 2000, 484; *Fleischer* in *Fleischer* (Hrsg.), Handbuch Vorstandsrecht, München 2006, § 7 Rn. 69; BeckOGK/*Fleischer*, AktG, 1.1.2023, § 93 Rn. 116.

⁵ BGH WM 1982, 582; OLG Koblenz NJW-RR 2000, 484; KG GmbHR 1959, 257; *Fleischer*, Handbuch Vorstandsrecht (ზემოთ სქ. 4), § 7 Rn. 69.

⁶ BGH WM 1982, 582; OLG Koblenz NJW-RR 2000, 484; KG GmbHR 1959, 257; *Fleischer*, Handbuch Vorstandsrecht (ზემოთ სქ. 4), § 7 Rn. 69.

⁷ OLG Koblenz NJW-RR 2000, 484; *Fleischer*, Handbuch Vorstandsrecht (ზემოთ სქ. 4), § 7 Rn. 69; BeckOGK/*Fleischer*, 1.1.2023, AktG § 93 Rn. 116.

⁸ OLG Koblenz NJW-RR 2000, 484; *Fleischer*, Handbuch Vorstandsrecht (ზემოთ სქ. 4), § 7 Rn. 69; BeckOGK/*Fleischer*, AktG, 1.1.2023, § 93 Rn. 116.

⁹ BeckOGK/*Fleischer*, AktG, 1.1.2023, § 93 Rn. 116.

1. სს „ჰორაიზონსა“ და სს „კაპიტალკუმულატორს“ შორის დადებული ხელშეკრულება

სს „ჰორაიზონსა“ და სს „კაპიტალკუმულატორს“ შორის დადებული ხელშეკრულება წარმოადგენდა სასყიდლიანი დავალების ხელშეკრულებას (სკ-ის 709-ე და მომდევნო მუხლები), უფრო ზუსტად კი, მის ერთ-ერთ ქვეფორმას, რომელიც „სხვისი საქმეების გაძღოლის“ ხელშეკრულების სახელითაა ცნობილი და სპეციალურ რეგულაციას პოულობს სკ-ის 716-ე მუხლში.

„სხვისი საქმეების გაძღოლა“ განიმარტება შემდეგნაირად: საქმეების გამძღოლი (დავალებული) კისრულობს დამვალებლის (მეპატრონის) წინაშე მისი ქონებრივი ინტერესის განსახორციელებლად დამოუკიდებელი ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელებას.¹⁰ ეს ურთიერთობა წარმოიშობა მხოლოდ ამ სხვისი ინტერესის დამოუკიდებლად განხორციელების დროს, როდესაც დავალებული მოქმედებს და იჭრება სხვის ქონებრივ სფეროში, ანუ, უძღვება იმ საქმეებს, რომლებიც თავდაპირველად თავად დამვალებლის „მოსაგვარებელი“ იყო. სწორედ ეს გამოარჩევს „საქმეების გაძღოლის“ ურთიერთობას, ჩვეულებრივი მომსახურებისა თუ ნარდობის კონსტელაციისაგან.¹¹ მაგალითად, შემკვეთის მიერ არქიტექტორთან დადებული ხელშეკრულება შეიძლება მოიცავდა სხვადასხვა ტიპის შესრულებას; სტანდარტული ძირითადი ვალდებულებები, როგორიცაა ნახაზების დამზადება, მშენებლების ზედამხედველობა და ა. შ., ატარებენ მომსახურების თუ ნარდობის ხასიათს და ამიტომაც სახეზე არ არის „საქმეების გაძღოლის“ ურთიერთობა და მხოლოდ „ჩვეულებრივი“ ნარდობა/მომსახურებაა სახეზე – არქიტექტორი არ ასრულებს შემკვეთის მაგივრად მის მიერ განსახორციელებელ საქმიანობას, რადგან ნახაზების დახაზვა და მსგავსი ტიპის მომსახურების გაწევა მხოლოდ არქიტექტორს ხელეწიფება.¹² ამის საპირისპიროდ, თუ არქიტექ-

ტორს დამატებით ევალება ასევე მესამე პირებთან (ხელოსნებთან) მოლაპარაკებები, ადგილის შერჩევა მშენებლობისათვის და მსგავსი ტიპის საქმიანობა, აქ უკვე სახეზეა დელეგირების მომენტი (ამ ტიპის საქმიანობა, პირველ რიგში, თავად მეპატრონის განსახორციელებელია), რის გამოც გერმანიაში ეს ურთიერთობა კვალიფიცირდება სხვისი საქმეების გაძღოლის ტიპის მომსახურების ხელშეკრულებად, რომელზეც მომსახურების მომწესრიგებელი ნორმების გარდა (გსკ-ის 611-ე და მომდევნო პარაგრაფები), გსკ-ის 675-ე პარაგრაფში დაფიქსირებული მითითების მეშვეობით, ვრცელდება ასევე დავალების ხელშეკრულების მარეგულირებელი ცალკეული ნორმები (გსკ-ის 662-ე და მომდევნო პარაგრაფები).¹³ საქართველოშიც ეს უკანასკნელი შემთხვევა წარმოადგენს „სხვისი საქმეების გაძღოლის ურთიერთობას“ სკ-ის 716-ე მუხლის გაგებით, როგორც სასყიდლიანი დავალების სპეციალურ ფორმას.

„საწარმოს გაძღოლის ხელშეკრულება“ (Betriebsführungsvertrag) წარმოადგენს ერთ-ერთ სტანდარტულ შემთხვევას „სხვისი საქმეების გაძღოლის“ ურთიერთობისა¹⁴ და სწორედ ამ ტიპის კონსტელაცია გვქონდა სახეზე სს „ჰორაიზონსა“ და სს „კაპიტალკუმულატორს“ შორის დადებული ხელშეკრულების შემთხვევაში.

სხვისი საქმეების გაძღოლა უნდა გამოიხატებოდეს აქტიურ მოქმედებაში. მოცულია როგორც ფაქტობრივი, ისე სამართლებრივი აქტივობა, თუმცა, ჩვეულებრივ, საქმეების გაძღოლა ამ უკანასკნელში მდგომარეობს. ნაკისრი საქმიანობა უნდა იყოს დამოუკიდებელი. ეს ნიშანი, პირველ რიგში, ეხება დავალებულსა და მეპატრონეს (დამვალებელს) შორის ურთიერთობას. დავალებულს სწორედ მეპატრონის წინაშე უნდა ჰქონდეს განსაზღვრული ხარისხის დამოუკიდებლობა და პირადი გადაწყვეტილების საფუძველზე მოქმედების შესაძლებლობა – დამოუკიდებელი მოქმედების ასპარეზი. იმ ტიპის სა-

¹⁰ რუსიაშვილი, „სხვისი საქმეების გაძღოლის ხელშეკრულება“ და საკუთრების მინდობა, შედარებითი სამართლის ჟურნალი 7/2023, 47.

¹¹ რუსიაშვილი, შედარებითი სამართლის ჟურნალი 7/2023 (ზემოთ სქ. 10), 47.

¹² Staudinger/Martinek/Omlor, BGB, Berlin 2017, Rn. B 13 ff.

¹³ რუსიაშვილი, შედარებითი სამართლის ჟურნალი 7/2023 (ზემოთ სქ. 10), 48.

¹⁴ BGH NJW 1982, 1817.

მსახურის განევა, რომელიც დავალებულის მხრიდან არ მოითხოვს დამოუკიდებელი ნების ფორმირებას, არ ექცევა საქმეების გაძლოლის ცნების ქვეშ.¹⁵

საქმიანობა უნდა ატარებდეს ეკონომიკურ ხასიათს.¹⁶ პირველ რიგში, სხვისი ქონებრივი ინტერესის განხორციელება მოითხოვს „ქონებასთან მიმართებას“. არასაკმარისია, რომ შესრულებას, როგორც ასეთს, ჰქონდეს გარკვეული ეკონომიკური ღირებულება, რადგან ნებისმიერი მომსახურებისა თუ ნარდობის ფარგლებში განსახორციელებელი აქტივობაც, ჩვეულებრივ, მხოლოდ ფულის სანაცვლოდ შეიძლება იქნეს ნაყიდი. ამგვარად, მათაც გააჩნიათ გარკვეული ქონებრივი ღირებულება. ამის საპირისპიროდ, „საქმეების გაძლოლის“ ურთიერთობის ფარგლებში განსახორციელებელ ქმედებებს უნდა ჰქონდეთ პირდაპირი გავლენა მეპატრონის ქონებრივ სტატუსზე. არასავალდებულოა, რომ საქმე ეხებოდეს მეპატრონის ქონების გაზრდას ან მის მართვას – ქონების მხოლოდ „ჭე-რაც“, მისი საფრთხისაგან დაცვის მიზნით, ასევე მოცულობა საქმეების გაძლოლის ცნებით. „სხვის ინტერესებში/სხვის სასარგებლოდ“ საქმიანობის განხორციელებას არ გამოირიცხავს ის გარემოება, რომ შემსრულებელს აქვს საკუთარი ინტერესი ამ საქმეების გაძლოლის მიმართ.¹⁷

ზემოთ აღწერილი ურთიერთობა სს „ჰორაიზონსა“ და სს „კაპიტალკუმულატორს“ შორის სწორედ ამ „სხვისი საქმეების გაძლოლის“ ხელშეკრულებად უნდა დაკვალიფიცირდეს სკ-ის 716-ე მუხლის მიხედვით, რადგან ახასიათებს მისი ყველა ნიშანი. აქ საქმე ეხებოდა სს „ჰორაიზონის“ ქონებრივი ინტერესის განსახორციელებლად სს „კაპიტალკუმულატორის“ მხრიდან დამოუკიდებელი ეკონომიკური საქმიანობის წარმოებას. კერძოდ, სს „ჰორაიზონს“ სურდა „მანქანმშენის“ აქტივებიდან გარკვეული მოგების მიღება. ამის გზად მან დასაბა მოცემული ქონების სს „კაპიტალკუმულატორის“ მხრიდან მისი (სს „ჰორაიზონის“) ხარჯებით შესყიდვა, განვითარება და გარკვეული პერიოდის შემდეგ მისი უფრო მომგებიან ფასად გაყიდვა ან პირდაპირ

მის საკუთრებაში გადაცემა. ეს იყო ის აბსტრაქტული მონახაზი, რომლის კონკრეტული განხორციელებაც მან სხვას, სს „კაპიტალკუმულატორს“, მიანდო. მიუხედავად იმისა, რომ მოცემული გეგმის განხორციელება წარმოადგენდა სს „ჰორაიზონის“ საქმეს, მან მისი თითოეული დეტალის აღსრულება სს „კაპიტალკუმულატორს“ მიანდო. ამის საფუძველი იყო ის, რომ სს „ჰორაიზონი“, განსხვავებით სს „კაპიტალკუმულატორისაგან“, არ ფლობდა შესაბამის დროით თუ ადამიანურ რესურსსა და პროფესიულ ცოდნას, რომელიც ამ ჩანაფიქრის განხორციელებისათვის იყო საჭირო. „მანქანმშენის“ აქტივების შესყიდვის, მართვისა და შემდგომი რეალიზაციის/გაზრდილი ღირებულებით სს „ჰორაიზონისათვის“ გადაცემის თითოეული დეტალი უნდა დაეგეგმა და აღესრულებინა სს „კაპიტალკუმულატორს“. კერძოდ უნდა შეესყიდა და მოეპოვებინა საკუთრება „მანქანმშენის“ ქონებაზე, შეემუშავებინა მისი მართვის სტრატეგია, ემართა ის გარკვეული დროის განმავლობაში (რომლის მაქსიმალური ზღვარი დადგენილი იყო სს „ჰორაიზონთან“ შეთანხმებით) და საბოლოოდ გაეყიდა ის მაქსიმალურად მომგებიან ფასად ან გადაეცა უკვე გაზრდილი ღირებულების მეორე აქტივები სს „ჰორაიზონისათვის“. ამგვარად, სახეზე გვქონდა სს „ჰორაიზონის“ მხრიდან თავდაპირველად მის მიერ განსახორციელებელი საქმიანობის სს „კაპიტალკუმულატორზე“ დელეგირება, ამ უკანასკნელის მიერ განსახორციელებელი დამოუკიდებელი ეკონომიკური საქმიანობის ფარგლებში, რაც წარმოადგენს ამოსავალ და მთავარ ნიშანს „სხვისი საქმეების გაძლოლის“ ურთიერთობისათვის. სს „კაპიტალკუმულატორი“ ამ მისთვის დელეგირებული საქმიანობისათვის იღებდა გასამრჯელოს და ასევე შეეძლო მოეთხოვა დამატებითი ხარჯების ანაზღაურება, რაც ასევე ამ „სხვისი საქმეების გაძლოლის“ პარადიგმას შეესატყვისება.

აქტივების გაყიდვიდან მიღებული საბოლოო მოგებიდან თუ წლიური, მიმდინარე მოგებიდან სს „კაპიტალკუმულატორს“ წილი არ ეკუთვნო-

¹⁵ რუსიაშვილი, შედარებითი სამართლის ჟურნალი 7/2023 (ზემოთ სქ. 10), 48.

¹⁶ Staudinger/Martinek/Omlor, Berlin 2017, Rn. A 16.

¹⁷ რუსიაშვილი, შედარებითი სამართლის ჟურნალი 7/2023 (ზემოთ სქ. 10), 48.

და, რითიც ნათელყოფილია, რომ ეს იყო მხოლოდ მასზე დელეგირებული საქმიანობა, სს „ჰორაიზონის“ ინტერესებში.

სს „კაპიტალკუმულატორი“ ზემოთ აღწერილ აქტივობას კისრულობდა იმ საქმიანობის ფარგლებში, რაც, დამვალბების განსახორციელებელია - ქონების შეძენა და მისი მოგვიანებით უფრო ძვირ ფასად გაყიდვა, მოგების მიღების მიზნით, წარმოადგენს ამ მოგების რეალიზების მსურველის გენუინურ ქონებრივ სფეროს მიკუთვნებულ საქმეს. დასაშვებია მისი სხვა პირზე მხოლოდ დელეგირება – რაც წარმოშობს „სხვისი საქმეების გაძღოლის ურთიერთობას“ – და შეუძლებელია მისი მონყვეტა მეპატრონის სფეროსაგან იმგვარად, რომ ეს გაუთანაბრდეს „ჩვეულებრივი“ მომსახურების განევის კონსტელაციას.

ამ საქმიანობასთან დაკავშირებულ რისკს (რომელიც სკ-ის 716-ე მუხლში დაფიქსირებულია „ხარჯის“ ცნებით და აღნიშნავს რისკების ტარებას და არა დავალბების ხარჯების ანაზღაურებას, რაც ისედაც განერილია სკ-ის 717-ე მუხლში, იხ. ზემოთ) ატარებდა სს „ჰორაიზონი“. პირველ რიგში, იმით, რომ ფული, რომლითაც უნდა მომხდარიყო „მანქანმშენის“ აქტივების შესყიდვა და მართვა, ეკონომიკურად სს „ჰორაიზონს“ „ეკუთვნოდა“ (მისი დაკარგვა სს „ჰორაიზონის“ რისკს განეკუთვნებოდა). ის ფაქტი, რომ ეს ფული სესხის ფორმით იყო გაცემული, ამ მოცემულობას ვერ შეცვლის, რადგან სესხის დაბრუნებულად ითვლებოდა „მანქანმშენის“ აქტივების რეალიზაციიდან მიღებული თანხის დაბრუნებასთან ერთად (სკ-ის 379-ე მუხლი) – სს „კაპიტალკუმულატორი“ კისრულობდა სს „ჰორაიზონისათვის“ ფულის მოტანას მისივე ფულით და მეტს არაფერს. სესხი არ იყო ამ ურთიერთობის დამოუკიდებელი მდგენელი, მხარეებს არ ჰქონიათ მის მიმართ რაიმე ცალკე ინტერესი – სს „ჰორაიზონი“ არ იყო საკრედიტო ინსტიტუტი და მისი პირველადი და მთავარი ინტერესი არ იყო სესხიდან პროცენტების მიღება. სს „კაპიტალკუმულატორს“ არ უნდა გამოეყენებინა ეს ფული დელეგირებული მიზნების გარდა რაიმე სხვა, პირადი მიზნებისათვის. რეალურად სესხი აქ იყო მხოლოდ ფულის გაცემისა და მი-

ნიმალური რისკის დაზღვევის ფორმა. სს „ჰორაიზონმა“ სესხი მისცა ახლად დაარსებულ კომპანიას, რომელსაც ამ სესხით ნაყიდი „მანქანმშენის“ აქტივების გარდა სხვა ქონება არ გააჩნდა და, შესაბამისად, თუ ის, ბრალეულად თუ ბრალის გარეშე, ვერ გაართმევდა „მანქანმშენის“ აქტივების მართვას თავს და ეს აქტივები გაუფასურდებოდა, სს „ჰორაიზონი“ კარგავდა მათი გაყიდვიდან მოგების მიღების შანსთან ერთად ასევე სესხად გაცემულ თანხასაც. რადგან, მართალია, სს „ჰორაიზონი“ ენდო სს „კაპიტალკუმულატორის“ დირექტორს, როგორც მოცემულ სფეროში გამოცდილ მენეჯერს, თუმცა ამ უკანასკნელის პირადი პასუხისმგებლობა გამორიცხული იყო, რადგან „საქმის გაძღოლა“ იკისრა მხოლოდ სს „კაპიტალკუმულატორმა“, რომლის სამართლებრივი ფორმაც იყო სააქციო საზოგადოება და რომლის დირექტორატი თუ აქციონერები კრედიტორების წინაშე პასუხს არ აგებენ, გარდა აბსოლუტურად საგამონაკლისო შემთხვევებისა.

ამიტომაც, ის ფაქტი, რომ სამოქმედო ფინანსური სახსარი სს „ჰორაიზონმა“ სს „კაპიტალკუმულატორს“ გადასცა სესხის სახით, არ წარმოადგენდა რისკების განაწილების ან საქმიანობის მონაწილეთა სფეროსადმი მიკუთვნების პარადიგმის ცვლილებას, არამედ იყო იმ მინიმალური რისკის დაზღვევა, რომ, თუ, გარკვეული მიზეზების გამო, „მანქანმშენის“ აქტივები საერთოდ ვერ გაიყიდებოდა დათქმულ პერიოდში, თავად სს „კაპიტალკუმულატორი“ თუ „მანქანმშენი“ გაკოტრდებოდა, წარმოიშობოდა, მაგალითად, გარკვეული სირთულეები „მანქანმშენის“ აქტივების მართვიდან მიღებული მოგებისა და ხარჯების საბუღალტრო გამიჯვნისას, სს „ჰორაიზონს“ მაინც უნდა მიეღო, სულ მცირე, ის ფული, რაც თავდაპირველად გაიღო ამ აქტივობისათვის.

ამგვარად, სს „კაპიტალკუმულატორი“ მოქმედებდა სს „ჰორაიზონის“ ხარჯით/რისკით და, შესაბამისად, სახეზეა ის უკანასკნელი კონსტიტუტური ნიშანი, რაც დაფიქსირებულია სკ-ის 716-ე მუხლში და ცალსახაა, რომ ეს ურთიერთობა „სხვისი საქმეების გაძღოლის“ ხელშეკრულებად უნდა დაკვალიფიცირდეს.

მაშინაც კი, თუ სესხის ელემენტის შემოტანით, სამართლებრივი კონსტრუქციის დონეზე, ურთიერთობამ შეიძლება შერეული ხელშეკრულების ელფერი მიიღოს, მის მთავარ რეგულატორულ ბირთვად – დამოუკიდებლად იმისა, შერეული გარიგებების დარეგულირების რომელ თეორიას გამოვიყენებთ – მაინც რჩება დავალების ხელშეკრულებისა და მისი კონკრეტული გამოვლინების, „სხვისი საქმეების გაძღოლის ხელშეკრულების“, ნორმები.

2. შესრულების ვალდებულება

2022 წელს სს „კაპიტალკუმულატორის“ საკუთრებაში მყოფი აქტივების ღირებულება რამდენჯერმე გაიზარდა. მათი ღირებულების შემდგომი ზრდა სავარაუდო აღარ იყო, რადგან კონკურენტული ბაზარი უკვე სრულად იყო გამქრალი, ხოლო „მანქანმშენის“ საწარმო მუშაობდა მისი წარმოების ზღვარზე. ამგვარად, ის, რასაც ეკონომიკურ მენციერებებში **profit and business opportunities** სახელით მოიხსენიებენ, 2022 წლის მესამე კვარტლისათვის სრულად იყო რეალიზებული. **Profit and business opportunities**, ცალსახად აღიარებული მოსაზრების მიხედვით¹⁸, მეტწილად უთანაბრდება საწარმოს მატერიალურ კაპიტალს და დაცულია კაპიტალის დაცვის მექანიზმებით.

მოცემულ შემთხვევაში ეს ნიშნავს იმას, რომ ამ მომენტისათვის აქტივების ეფექტიანად მართვისა და მისი ღირებულების გაზრდის მიზანი, რომელიც „სხვისი საქმეების გაძღოლის“ ხელშეკრულებით სს „კაპიტალკუმულატორის“ წინაშე იყო დაყენებული, უკვე მიღწეული იყო. შესაბამისად, ვალდებულება ამ ნაწილში შესრულებლად უნდა ჩათვლილიყო. სს „კაპიტალკუმულატორი“ ვალდებული იყო, სკ-ის 709, 715 I მუხლების საფუძველზე, გადაეცა სს „ჰორაიზონისათვის“ მანქანმშენის აქტივები, დამოუკიდებლად მიყიდვის ოფციის ნამდვილობისა. ნებისმიერ შემთხვევაში, სს „კაპიტალკუმულატორი“ ვალდებული იყო ეზრუნა აქტივების გაზრდილი ღირებულების სს „ჰორაიზონისათვის“ რაიმე

ფორმით მინიჭებაზე, რადგან მისი დავალება მდგომარეობდა „მანქანმშენის“ აქტივების სწორედ ამ კონდიციამდე მიყვანაში (ღირებულების მაქსიმალური ზრდა) და არა ამ აქტივების თავისთვის თუ სს „ჰორაიზონისათვის“ სამუდამოდ შენარჩუნებაში. ამ ვალდებულების შეუსრულებლობა, მას ჩათვლებოდა „სხვისი საქმეების გაძღოლის“ ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ვალდებულების დარღვევად „ხელშეკრულებიდან გადახვევის ფორმით“¹⁹. ეს არის შემთხვევა, როდესაც დავალბებული არა მხოლოდ არ ასრულებს ცალკეულ მოქმედებას, არამედ საერთოდ ცვლის ხელშეკრულების მიზანს. ამ შემთხვევაშიც, იმ მომენტიდან, როდესაც „მანქანმშენის“ აქტივების ღირებულებამ მიაღწია თეორიულ თუ პრაქტიკულ მაქსიმუმს, მათი რეალიზებისაგან თუ სს „ჰორაიზონისათვის“ გადაცემისაგან თავის შეკავება სს „კაპიტალკუმულატორის“ მხრიდან წარმოადგენდა უკვე ძველ მიზანზე უარის თქმას და ახალი მიზნის დასახვას, რომელიც გამოიხატებოდა არა ამ აქტივების მაქსიმალურ ფასად რეალიზებაში (ღირებულების შემდგომი ზრდა უკვე შეუძლებელი იყო), არამედ ამ აქტივების გაურკვეველი დროით სამართავად საკუთარ ხელში დატოვებაში.

ა) სს „ჰორაიზონის“ მითითებების შესრულების სავალდებულობა სს „კაპიტალკუმულატორის“ მხრიდან

მაშინაც კი, თუ არ ჩავთვლით, რომ სს „კაპიტალკუმულატორს“ ევალებოდა, უკვე თავად „სხვისი საქმეების გაძღოლის“ ხელშეკრულების შინაარსიდან გამომდინარე, „მანქანმშენის“ აქტივების ყველაზე ხელსაყრელ (მაქსიმალური ღირებულების) მომენტში სს „ჰორაიზონისათვის“ გადაცემა ან მესამე პირებზე გაყიდვა – სს „ჰორაიზონისათვის“ რეალიზებული მოგების გადაცემის მიზნით (რაც უაღრესად არასავარაუდოა, ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე) – ეს ვალდებულება მას ნებისმიერ შემთხვევაში გაუჩნდა სს „ჰორაიზონის“ მხრიდან ამასთან დაკავშირებული ექსპლიციტური მითითების გაცემის

¹⁸ Baumbach/Hueck/Fastrich, GmbHG, 19. Aufl. 2010, § 30 Rn. 34; Gehrelein/Born/Simon/Kuntz, GmbHG, 3. Aufl. 2017, § 30 Rn. 50.

¹⁹ MüKoBGB/F. Schäfer, 9. Aufl. 2023, BGB § 665 Rn. 30.

შემდეგ.

„სხვისი საქმეების გაძღოლის“ ხელშეკრულების ფარგლებში დავალებული პირი ვალდებულია შეასრულოს დამვალებლის ექსპლიციტური მითითებები (სკ-ის 712 I მუხლი). მას ამ მითითებებიდან გადახვევის უფლება არ აქვს მაშინაც კი, როდესაც მათი შესრულება დამვალებლისათვის ზიანის მომტანი შეიძლება აღმოჩნდეს (სკ-ის 712 III მუხლი). მითითებისათვის ზღვარი დავალებულია დავალებული საქმიანობისა და დაკისრებულ ვალდებულებათა პროგრამის ფარგლებით.²⁰ პრობლემური შეიძლება იყოს მითითება საქმიანობის სფეროს რადიკალურ ცვლილებასთან დაკავშირებით (მაგ., სასოფლო-სამეურნეო ბიზნესიდან საგანმანათლებლო სფეროში გადართვა), თუმცა, ყველა სხვა შემთხვევაში დავალებულმა მითითებები „ზედმინეწით ზუსტად“ (*meticulously*) უნდა შეასრულოს.²¹ უმნიშვნელოა თუ რამდენად მიზანშეწონილად თვლის დავალებული ამ მითითებას,²² მას არ რჩება დამოუკიდებელი მოქმედების ასპარეზი, როგორც გადაწყვეტილების ჩამოყალიბების, ისე მითითების აღსრულების ეტაპზე.²³

ამ მითითებების გაცემის უფლების მეშვეობით, რომელიც სკ-ის 712-ე მუხლიდან გამომდინარეობდა, სს „ჰორაიზონის“ ჰქონდა შესაძლებლობა სს „კაპიტალკუმულატორისათვის“ დავალებული საქმიანობის მართვის სადავეები ნებისმიერ დროს საკუთარ ხელში აეღო.²⁴ მან ეს გააკეთა კიდევ, კერძოდ, მიუთითა დავალებულს, რომ 2022 წლის მესამე კვარტალი იყო იდეალური მომენტი, როდესაც შესაძლებელი იყო, სს „კაპიტალკუმულატორისათვის“ დაკისრებული საქმიანობიდან მოგების რეალიზება, „მანქანმშენის“ აქტივების პირდაპირ სს „ჰორაიზონის“

საკუთრებაში გადაცემისა თუ, მესამე პირზე გაყიდვის შემდეგ, სს „ჰორაიზონისათვის“ მოგების გადაცემის გზით.

ბ) ოფცია

სს „ჰორაიზონის“ მოთხოვნის უფლება სს „კაპიტალკუმულატორის“ წინააღმდეგ შეიძლება წარმოსდგებოდეს ასევე კაზუსის ფაბულაში ნახსენების „ოფციის შეთანხმებიდან“.

„ოფციის უფლება“, რომლის კანონით მოწესრიგებულ ერთადერთ კონკრეტულ შემთხვევას გამოსყიდვის უფლება (სკ-ის 509-ე მუხლი – რაც აქ არ იყო სახეზე) წარმოადგენს, შესაძლებელია სამ ალტერნატიულ სამართლებრივ კონსტრუქციას დაემყაროს.²⁵ ესენია: „მყარი (გამოუხმობდი) ოფერტი“²⁶, „ოფციის ხელშეკრულება“²⁷ და „ოფციის დათქმით პირობადებული მთავარი ხელშეკრულება“²⁸.

ამ სამიდან ყველაზე სავარაუდოა, რომ მხარეებმა ეს „ოფციის უფლება“ სამართლებრივად გამართეს ე. წ. „ოფციის ხელშეკრულების“ ფორმით, რადგან ისინი ახსენებდნენ „ორმხრივ შეთანხმებას“ ამ ოფციის უფლებაზე. ოფციის ხელშეკრულება (მისი სინონიმებია: „ოფციის შესახებ შეთანხმება“ და „შეთავაზების ხელშეკრულება“²⁹) სახეზეა მაშინ, როდესაც ხელშეკრულება შეიცავს ოფციავალდებული პირის მხოტავ ოფერტს და იმ პირობებს, რომელთა დადგომის შემთხვევაშიც უფლებამოსილ პირს შეუძლია ისარგებლოს მინიჭებული შესაძლებლობით. ოფციის მინიჭებისათვის უფლებამოსილმა პირმა ჩვეულებრივ უნდა გადაიხადოს ოფციის საფასური („ბოჭვის სასყიდელი“)³⁰. ეს საფასური აქ დარეგულირებული იყო სს „კაპიტალკუმულატორისა“ და სს „ჰორაიზონის“ შორის არსებული სხვისი სა-

²⁰ MüKoBGB/F. Schäfer, 9. Aufl. 2023, BGB § 665 Rn. 12.

²¹ MüKoBGB/F. Schäfer, 9. Aufl. 2023, BGB § 665 Rn. 13; BGH NJW 2008, 1309.

²² BGH NJW 1979, 1879.

²³ MüKoBGB/F. Schäfer, 9. Aufl. 2023, BGB § 665 Rn. 13.

²⁴ MüKoBGB/F. Schäfer, 9. Aufl. 2023, BGB § 665 Rn. 12.

²⁵ MüKoBGB/Busche, 9. Aufl. 2021, BGB § 145 Rn. 73 ff.

²⁶ Weber, Der Optionsvertrag, JuS 1990, 251; MüKoBGB/Busche, 9. Aufl. 2021, BGB § 145 Rn. 74; BGH NJW 2006, 2843 Rn. 20; BGH BB 1962, 1303.

²⁷ MüKoBGB/Busche, 9. Aufl. 2021, BGB § 145 Rn. 75; BGH BB 1962, 1303; BGH NJW 1987, 1069; BGH NJW-RR 1987, 1228.

²⁸ MüKoBGB/Busche, 9. Aufl. 2021, BGB § 145 Rn. 76; BGH BB 1962, 1303.

²⁹ MüKoBGB/Busche, 9. Aufl. 2021, BGB § 145 Rn. 75.

³⁰ Georgiades, Optionsvertrag und Optionsrecht, FS-Larenz 1973, 429.

ქმეების გაძღოლის ხელშეკრულებით, რომელიც წინ უძღოდა ოფციას და რომლის საფუძველზეც გაიცა ოფცია. ოფციის ხელშეკრულების დროს, ოფცია ემყარება ოფციის გამცემისა და ოფციით უფლებამოსილი პირის საერთო ნებას³¹ და მხოლოდ ოფციის გამოყენება ხდება უფლებამოსილი პირის ცალმხრივი ნების გამოხატვით. ამით დაცულია კონსენსუალობის პრინციპის მოთხოვნები.³²

მოცემულ შემთხვევაშიც, მხარეთა ერთსულოვანი განცხადების თანახმად, მათ დააფიქსირეს ორმხრივი ნება ოფციასთან დაკავშირებით და, შესაბამისად, მათი ფაქტობრივი ნების სამართლებრივ სიბრტყეში გადატანისათვის ყველაზე შესაფერისი კონსტრუქცია ეს „ოფციის ხელშეკრულება“ ჩანს.

გ) სს „კაპიტალკუმულატორის“ ვალდებულება, შეესრულებინა ოფციის პირობები ან დროულად გაესხვისებინა „მანქანმშენის“ აქტივები

სს „კაპიტალკუმულატორი“ უარს აცხადებდა „შეესრულებინა ოფციის პირობები“, ანუ, სს „ჰორაიზონს“ მხრიდან ოფციის უფლების (რომელიც ამ უკანასკნელს ჯერ კიდევ ძალაში მყოფად მიაჩნდა) გამოყენების შემთხვევაში, მისთვის ოფციით გათვალისწინებული სამართლებრივი პოზიციების („მანქანმშენის“ აქტივებზე საკუთრების) ნებაყოფლობით მინიჭებაზე.

ოფციის შეთანხმება უნდა ჩაითვალოს „სხვისი საქმეების გაძღოლის“ ხელშეკრულებაში ინტეგრირებულად, რომელიც ამ ხელშეკრულებიდან გამომდინარე შესრულების ალტერნატიულ ვალდებულებას (*obligatio alternativa*) ითვალისწინებდა სკ-ის 374-ე მუხლის მიხედვით. სკ-ის 374-ე მუხლის მიხედვით, ამ ვალდებულებებს შორის არჩევანის უფლება ზოგადად აქვს მოვალეს. ეს არჩევანის უფლება შეიძლება აქ მოდიფიცირებულიყო „სხვისი საქმეების გაძღოლის“ ხელშეკრულების თავისებურებიდან გამომდინარე და არჩევანის უფლება კრედიტორზე გა-

დასულიყო, თუმცა, ამის გარეშეც, სს „კაპიტალკუმულატორს“ ეკისრება, სულ მცირე, ერთ-ერთი ვალდებულების შესრულება მაინც. იმით, რომ ის არც ერთს არ ასრულებს, არღვევს თავის ვალდებულებებს ზემოთ ნახსენები ხელშეკრულებიდან.

სს „კაპიტალკუმულატორის“ მიხედვით, ოფცია მოქმედებდა მხოლოდ 2018 წლამდე და 2022 წელს ის უკვე ძალადაკარგული იყო. ამის საპირისპიროდ, სს „ჰორაიზონს“ მიაჩნდა, რომ ოფციის უფლება 2022 წლისათვისაც ჯერ კიდევ ძალაში იყო და ახერხებდა ამის დამტკიცებას, განსხვავებით, სს „კაპიტალკუმულატორისაგან“. შესაბამისად, ამ მომენტში სარჩელი სს „კაპიტალკუმულატორის“ წინააღმდეგ ნებისმიერ შემთხვევაში პერსპექტიული ჩანდა.

3. სს „ჰორაიზონის“ რეაგირება სს „კაპიტალკუმულატორის“ მხრიდან ვალდებულების დარღვევაზე – დერივაციული სარჩელი

საკითხავია, სს „კაპიტალკუმულატორის“ მხრიდან ზემოთ ხსენებული ვალდებულებების ნებაყოფლობით შესრულების დაყოვნების შემთხვევაში სს „ჰორაიზონის“ დირექტორს ეკისრებოდა თუ არა ვალდებულება, განეხორციელებინა ეს უფლება იძულების წესით სასამართლოს გზით.

როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, ამგვარი ქცევა სს „კაპიტალკუმულატორის“ მხრიდან წარმოადგენდა, სკ-ის 709-ე და მომდევნო მუხლებიდან გამომდინარე ვალდებულების დარღვევას. სს „კაპიტალკუმულატორის“ მხრიდან „მანქანმშენის“ გაზრდილი ღირებულების დაუყოვნებლივი რეალიზაციისაგან თავის შეკავებაზე სს „ჰორაიზონის“ დირექტორს, შეიძლება, ევალებოდა მყისიერი რეაგირება და იძულების მცდელობა ამ მიმართულებით, იქნებოდა ეს სარჩელის აღძვრა თუ იძულების სხვა სამართლებრივი მექანიზმების ამოქმედება, კერძოდ:

როგორც ზემოთ აღინიშნა, დირექტორატის მხრიდან საზოგადოების ქონებაზე ზრუნვის ვალდებულება მოიცავს, ასევე, ამ საზოგადოების

³¹ Georgiades, Optionsvertrag und Optionsrecht (ზემოთ სქ. 30), 429.

³² MüKoBGB/Busche, 9. Aufl. 2021, BGB § 145 Rn. 75.

კუთვნილი მოთხოვნების დროულად და ეფექტიანად განხორციელების ვალდებულებასაც. ის, რომ საზოგადოება მოვალის მიმართ მოთხოვნას, ზოგადად, ინარჩუნებს, თავისთავად არაფერს ნიშნავს, თუ ეს მოვალე ვალაუფალად იქცა.³³ ამიტომაც, მოვალის ვალაუფალობის საფრთხის წინაშე საზოგადოების დირექტორს ეკისრება ვალდებულება, ამ მდგომარეობის დადგომამდე, წაუყენოს მას მოთხოვნები და საზოგადოებას თავიდან აიცილოს მოთხოვნის ეკონომიკური გაუფასურების სახით ქონებრივი ზიანი.³⁴ ზუსტად ამგვარი სიტუაცია იყო მოცემულ შემთხვევაში სახეზე: „მანქანმშენის“ სანარმოს ღირებულებამ, პოლიტიკური და ეკონომიკური სიტუაციიდან გამომდინარე, მიაღწია ისტორიულ მაქსიმუმს, შემდგომში შესაძლებელი იყო ამ ღირებულების მხოლოდ ვარდნა და ამ ვარდნის ზუსტი პროგნოზირებაც შეუძლებელი იყო – ალტერნატიული ბაზრების გაჩენის წინასწარგაჭრეტა ამ ტიპის კომპლექსურ სავაჭრო ურთიერთობებში შეუძლებელია. თუმცა ვარდნა იყო გარდაუვალი და, შესაბამისად, მათი რეალიზაციის/სს „ჰორაიზონისათვის“ გადაცემის ყველაზე ხელსაყრელი მომენტი იყო სწორედ ფაბულაში აღნიშნული დროის მონაკვეთი. სს „კაპიტალკუმულატორს“ არ გააჩნდა რაიმე სხვა ქონება, რითიც ის შეძლებდა „მანქანმშენის“ აქტივების ფასის ვარდნის შედეგად დამდგარი ზიანის დაფარვას და აქ პირველადი (შესრულების) ვალდებულების დარღვევის შემდეგ წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურების (მეორად) ვალდებულებას (სკ-ის 394 I-III, 709-ე მუხლების საფუძველზე) სს „ჰორაიზონისათვის“ ეკონომიკური ღირებულება არ გააჩნდა. აქედან გამომდინარე, სს „ჰორაიზონის“ დირექტორს ეკისრებოდა სს „კაპიტალკუმულატორის“ სამართლებრივი იძულება სწორედ მოცემულ მომენტში ამ პირველადი ვალდებულების შესრულებისაკენ.

ამ სამართლებრივი იძულების მექანიზმების გამოყენებისაგან თავის შეკავებით, სს „ჰორაიზონის“ დირექტორი არღვევდა ზრუნვის ვალდებულებას საზოგადოების წინაშე, მენარმეთა შესახებ კანონის 50 I, II მუხლის მიხედვით – ყოველგვარი გონივრული საფუძვლის გარეშე, „გულხელდაკრეფილი“ ხვდებოდა საზოგადოების მოთხოვნის გაუფასურებას – და დაეკისრებოდა ზიანის ანაზღაურების მოვალეობა საზოგადოების წინაშე. რაიმე გარემოება, რის გამოც ჩვეული სამეწარმეო განსჯის წესის ფარგლებში დირექტორისთვის გაუმართლებელი იქნებოდა სარჩელის აღძვრა ან სხვა სამართლებრივი იძულების მექანიზმების გამოყენება მოცემულ შემთხვევაში არ არსებობდა.

გამომდინარე იქიდან, რომ სს „ჰორაიზონის“ შემთხვევაში საქმე ეხებოდა სააქციო საზოგადოებას, მენარმეთა შესახებ კანონის 50 III, 222-ე მუხლების მიხედვით, სს „ჰორაიზონის“ ერთ ან რამდენიმე აქციონერს ჰქონდათ დერივაციული სარჩელის ფორმით, ანუ, საკუთარი სახელითა და სააქციო საზოგადოების სასარგებლოდ, ამ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დირექტორის წინააღმდეგ სასარჩელო გზით ნაყენების უფლება.

საზოგადოების წინაშე, პირდაპირ თუ დერივაციული სარჩელის ფორმით დირექტორის პასუხისმგებლობის გარდა, დირექტორის ეს ქმედება, სკ-ის 37-ე მუხლის მიხედვით³⁵, შეეარაცებოდა თავად საზოგადოებასაც მისი კრედიტორების (მათ შორის აქციონერების) მიმართ და თეორიულად ამას შეიძლება შეექმნა საზოგადოების დამატებითი პასუხისმგებლობის საფუძველი ამ კრედიტორების წინაშე, თუმცა პრაქტიკასთან მიახლოებულ შემთხვევებში ეს ნაკლებსავარაუდოა.

რაც სავარაუდოა, ეს არის სს „ჰორაიზონის“ წინააღმდეგ ქონებრივი აღსრულების ფარგლე-

³³ BGH WM 1982, 582; OLG Koblenz NJW-RR 2000, 484; KG GmbHR 1959, 257; *Fleischer*, Handbuch Vorstandsrecht (ზემოთ სქ. 4), § 7 Rn. 69.

³⁴ BGH WM 1982, 582; OLG Koblenz NJW-RR 2000, 484; KG GmbHR 1959, 257; *Fleischer*, Handbuch Vorstandsrecht (ზემოთ სქ. 4), § 7 Rn. 69.

³⁵ რომელიც ვრცელდება ასევე სააქციო საზოგადოებაზე – BGH NJW 2005, 2451; *Schöpfung*, Der nichtrechtsfähige Verein, Köln 2002, 397 ff.; *MüKoBGB/Leuschner*, 9. Aufl. 2021, BGB § 31 Rn. 3 და იქ მითითებული ლიტერატურა.

ბში მისი კრედიტორების მხრიდან სს „ჰორაიზონის“ მოთხოვნების დაყადაღებისა და შესრულების თავის სასარგებლოდ მოთხოვნის შესაძლებლობა, სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ კანონის 55-ე და მომდევნო მუხლების მიხედვით. ეს ინსტიტუტი კრედიტორებს შესაძლებლობას აძლევს დააყადაღონ და თავის სასარგებლოდ აღასრულონ ასევე სს „ჰორაიზონის“ ის მოთხოვნები, რომლებიც მას ჰქონდა საკუთარი დირექტორის მიმართ.

ამგვარად, მაშინაც კი, თუ სს „ჰორაიზონი“

(მისი აქციონერები) თავს შეიკავებდა ან საერთოდ უარს იტყოდნენ დირექტორის მხრიდან მზრუნველობის ვალდებულების დარღვევით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნაზე, მეწარმეთა შესახებ კანონის 176 VI მუხლის ანალოგიით, ეს უარი არ იმოქმედებდა კრედიტორების წინაშე და მათ ექნებოდათ უფლება, ზემოთ ხსენებული კონსტრუქციის საფუძველზე, საკუთარ თავზე გადაეტანათ საზოგადოების მოთხოვნები და მოეთხოვათ ამ ზიანის მათ სასარგებლოდ გადახდა.